Undervisningsmateriale

til

Aalborg Teater

2019

Introduktion 3

Resumé af romanen og forestillingen 4

Romanens kontekst 5

Øvelsesmateriale

Forestillingens kontekst 6

Selvoptagelse og selviscenesættelse 7

Kærlighed og begær 8

Selvskade og selvmord 10

Print-outs til brug i øvelser

Scenografens inspirationsmateriale 12

Werthers brev til Wilhelm 15

Introduktion

I dette undervisningsmateriale finder I både baggrundsviden og øvelser, I kan lave med klasserne. Materialet tager primært udgangspunkt i forestillingen og instruktørens arbejde, men der er også et kort resumé af romanen, hvor de mest nævneværdige ændringer til iscenesættelsen også er nævnt. Derudover er der en kort introduktion til Goethe og Sturm und Drang perioden.

Øvelsesmaterialet er inddelt i temaerne **Forestillingens kontekst**, hvor eleverne skal drage paralleller mellem Werther og deres egen moderne verden, **Selvoptagethed og selviscenesættelse**, som fokuserer på scenografens og instruktørens arbejde og fortolkning af teksten, **Kærlighed og begær**, som handler om moralske problemstillinger omkring kærlighed og **Selvskade og selvmord**, der fokuserer på forebyggelse af selvmord og selvmordsforsøg.

Materialet er lavet sådan, at man kan bruge det hele, eller udvælge særlige temaer eller øvelser, som synes særligt relevant for ens egen klasse.

Materialet er udviklet af Katrine D. Matzen, kandidatstuderende ved Dramaturgi, Aarhus Universitet, under vejledning af Jens Christian Lauenstein Led, Chefdramaturg ved Aalborg Teater.

Skitse af scenografi. Lavet af scenograf Frederikke Dalum.

Resumé af romanen og forestillingen

Den Unge Werthers Lidelser er skrevet af Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) i 1774 og er fra hans Sturm und Drang periode. Romanen er en brevroman, det vil sige, den består primært af breve sendt fra Werther til hans ven Wilhelm. Gennem brevene følger vi Werther, da han møder den smukke Lotte til et bal og forelsker sig i hende. Lotte er dog forlovet med Albert, som hun også gifter sig med. Lotte værdsætter Werther som ven, men deres forhold bliver ikke mere end platonisk for hende. Werthers ulykkelige forelskelse opsluger ham til sidst i sådan grad, at han længes efter døden og skyder sig en kugle for panden.

I forestillingen er Lotte og Albert allerede gift og har fire børn, da Werther møder hende til en fest. De indleder en affære, men trods Werthers stærke lidenskab forlader Lotte aldrig sin mand, og jalousi og melankoli fører til sidst Werther til selvmord.

Romanen skabte i sin tid voldsomt postyr og blev gjort forbudt af den Katolske kirke - også i København. Dette skyldes, at man ifølge den Katolske tro kommer i helvede for at begå selvmord, og dette var derfor kontroversielt i sin tid.

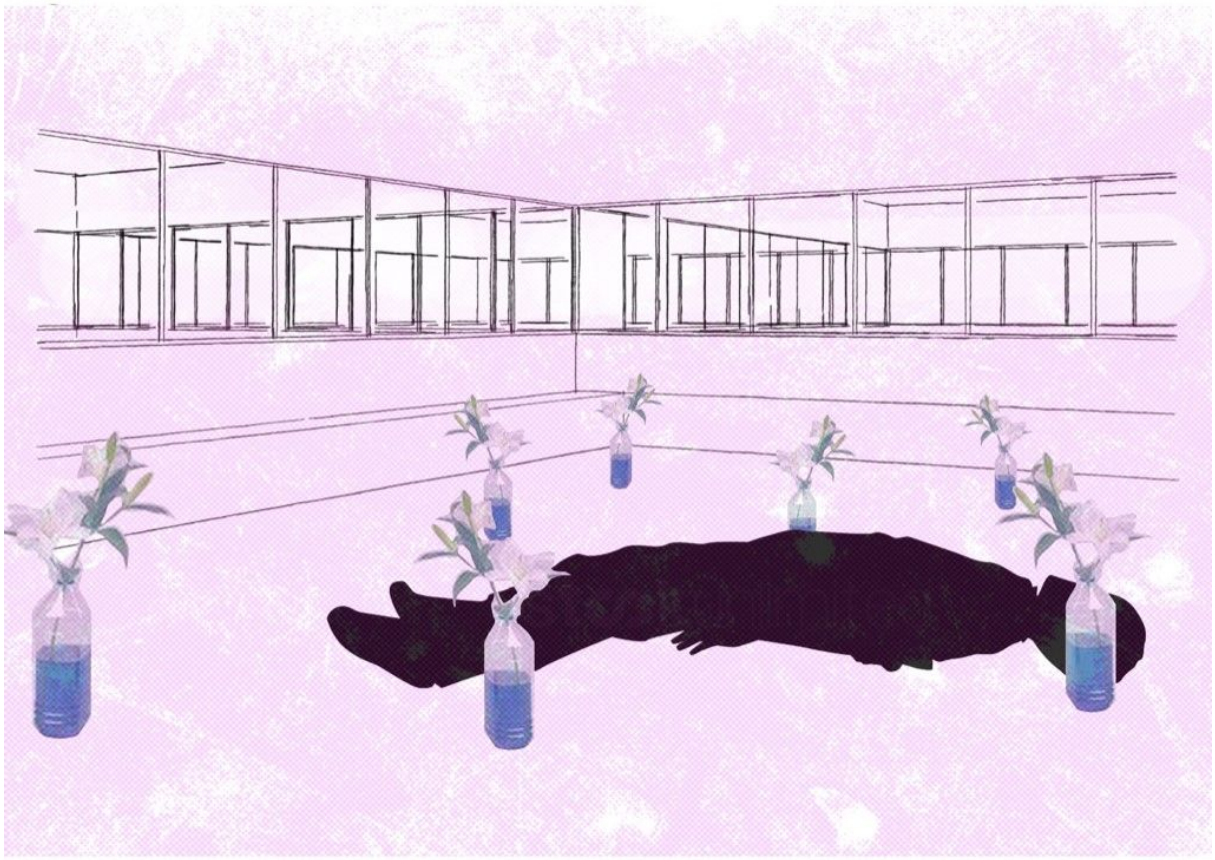

Skitse af slutscenen. Lavet af scenograf Frederikke Dalum

Romanens kontekst

Sturm und Drang (storm og trængsel) er en periode i tysk litteraturhistorie, som er særlig for tyskland, om end tendenserne i den tyske litteratur også kan spottes i eksempelvis dansk litteratur. Sturm und drang er kendetegnet ved:

- En kritik af fyrsterne, der regerede hver deres del af Tyskland i 1700 tallet. På Goethes tid var Tyskland ikke, som vi kender det i dag, en samlet nation. Der er i stedet omkring 34 mindre eller større fyrstendømmer.
- Samfundets begrænsning af individet, således individet ikke kunne leve sine lidenskaber fuldt ud.
- Naturbeskrivelser hvori naturen får en næsten religiøs dimension eller beskrives som et levende væsen.
- En glæde ved det tyske folk, sprog og kultur på tværs af fyrstendømmerne.
- Et fokus på menneskets følelser og lidelser.

Forfatterne var ofte unge mænd omkring 20 år.

Johann Wolfgang von Goethe bliver født ind i en velhavende familie i 1749 i Frankfurt. Da han er seksten år, sender hans far ham til Leipzig for at studere Jura. Goethe selv ville dog hellere have studeret sprog og historie. Han færdiggør sin uddannelse i Straßburg i 1771 og begynder at arbejde som jurist. Ved siden af sit studie er han dog begyndt at skrive og udgive digte. I 1774 udgiver han *Den Unge Werthers Lidelser,* som skaffer ham europæisk anerkendelse. I 1775 inviterer hertug Carl Gustav ham til Weimar sammen med andre anerkendte tyske digtere. Her arbejder han som minister, mens han også fortsætter med at skrive digte og romaner. I 1786 rejser han til Rom og opholder sig i Italien i to år. Rejsen markerer en ende på Sturm und Drang perioden. Hans efterfølgende værker er inspireret af den græske antik og dennes guder. Perioden kaldes i tysk litteraturhistorie “Weimarer Klassik”, og den er langt mindre følelsespræget.

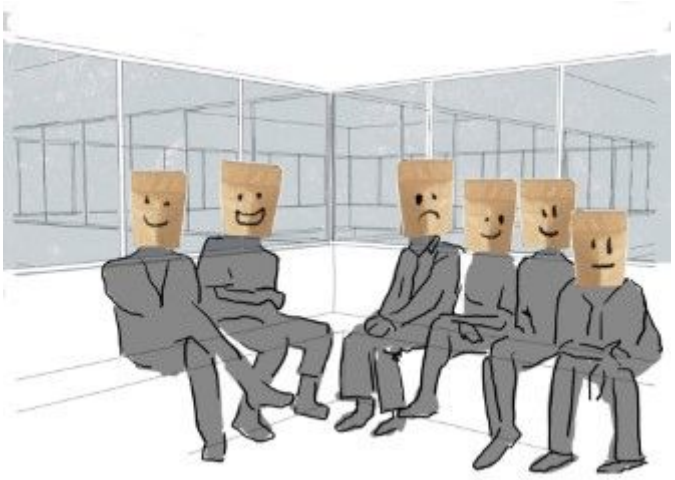

Skitse af scenograf. Lavet af scenograf Frederikke Dalum.

Forestillingens kontekst

Det kan være givende for eleverne selv at forsøge at sætte ord på, hvordan en fortælling om ulykkelig kærlighed fra 1774 kan være relevant for dem i dag. Derfor opfordrer vi til, at I laver øvelsen som beskrevet herunder.

Diskuter i klassen om I fik noget ud af at se forestillingen, og hvordan forestillingen relaterer til unges liv i dag. Skriv nogle stikord på tavlen.

Se de to videoer hvor instruktør Jennifer V. Christensen fortæller om forestillingen. Giver det anledning til flere stikord?

Videoerne kan ses på Aalborg Teaters hjemmeside:
https://aalborgteater.dk/event/den-unge-werthers-lidelser/

Skitser til Lotte og Alberts kostumer. Lavet af scenograf Frederikke Dalum

Selvoptagelse og selviscenesættelse

Dette tema var et, som instruktøren Jennifer Christiansen og scenograf Frederikke Dalum rigtigt gerne ville arbejde med, og som har fyldt meget i arbejdsprocessen. De så en lighed mellem Werther og nutidens unge influencers på diverse sociale medier og derigennem også en mulighed for at gøre Werther relevant og forståelig for nutidens unge.

I denne øvelse vil eleverne komme til at arbejde med scenografien og dens betydning for formidlingen af fortællingen om Werther. De vil også arbejde med at drage paralleller mellem Werther og et eksempel på en nutidig blogger, Fie Lauersen. Arbejdet kan føre til en diskussion om selviscenesættelse på de sociale medier, hvilket den afsluttende opgave også lægger op til at arbejde med, idet eleverne selv skal fortolke Werther i et opslag på de sociale medier.

Øvelse: Werther på sociale medier

Inddel eleverne i grupper på 3-5. I grupperne diskuteres scenografien:

- Hvilke forventninger havde I til scenografien, inden I så forestillingen?
- Hvilke associationer gav scenografien jer?

Diskuter i 10-15 minutter.

Scenografen Frederikke Dalum har været inspireret af forhørslokalet, venteværelset, vidunderkammeret (tomt rum med én genstand af stor betydning) og spejlrummet. Diskuter I grupperne:

- Hvordan ses de forskellige inspirations-elementer i scenografien?
- Hvilke aspekter af historien reflekterer de?

Diskuter i 15-20 minutter. Kig eventuelt på på scenografens skitser (side 12-14).

Se et klip af videoen med Fie Lauersen. Videoen er en af flere videoer med youtubere/influencere, der har inspireret både scenograf og instruktør. Videoen findes her: https://www.youtube.com/watch?v=I-QoxO2X7WU. Man kan med fordel hoppe ca. 11 minutter ind i videoen og se ca. 3 minutter. Diskuter i grupperne:

- Hvad har Werther og Fie Lauersen til fælles?
- Hvordan iscenesætter de sig selv? Er de troværdige i deres iscenesættelser?
- Hvordan er Werther og Fie selvoptagede - hvordan vises deres selvoptagethed?

Diskuter i 15-20 minutter.

I grupperne laves et indslag på sociale medier inspireret af *Den Unge Werthers Lidelser* (der kan oprettes nye profiler, så ikke eleverne behøver at bruge deres private), hvor selvoptagethed, selviscenesættelse og voldsomme følelser er i fokus. Indslaget skal laves ud fra en af de tre karakteres perspektiv og skal gerne kunne sige noget om karakteren. Indslaget kan være en video, et billede eller et tekststykke på facebook, twitter, instagram, snapchat, youtube eller andet medie. Brug endelig emojis, tags, hashtags og andet det hører sociale medier til.

Kærlighed og begær

I arbejdet med *Den Unge Werthers Lidelser* fokuserer instruktør Jennifer V. Christiansen på forskellen mellem at elske en og begære en, hvor det at elske er uselvisk, er begæret egoistisk. Forestillingen kigger på balancen mellem begær og kærlighed i parforholdet og hvad der driver Lotte til en affære med Werther.

Øvelse 1 tager udgangspunkt i en podcast, der har inspireret instruktøren i dette arbejde med kærlighed og begær og lægger op til en vurdering af karakterernes syn på, hvad kærlighed er.

Øvelse 2 er en aktiv vurderingsøvelse. Denne type øvelser får eleverne til at tage stilling til et dilemma, idet de skal stille sig et bestemt sted alt efter deres holdning. Dette forhindrer dem i at sidde passivt og ikke deltage i en diskussion. Øvelsen handler om moralske dilemmaer i forhold til kærlighed. Det er ikke meningen, at klassen skal blive enige om et svar, det er meningen, at øvelsen skal sætte refleksioner og diskussioner i gang.

Øvelse 1: Karakterernes opfattelse af kærlighed

Instruktøren var inspireret af podcasten: “Mating in Captivity”, som kan høres på youtube.
https://www.youtube.com/watch?v=3kASt-ruiFk

I podcasten diskuterer tre kvinder bogen “Mating in Captivity” af Esther Perel. Bogen handler om kærlighed og lidenskab i parforholdet.
Ca. 30 minutter inde i podcasten snakker de tre kvinder om et afsnit i bogen, der inddeler mennesker i to grove kategorier. Man er enten romantiker eller realist. Klippet varer ca. 2 minutter og kan med fordel høres på klassen. Podcasten er på engelsk.

Hvis man er romantiker, vægter man lidenskaben i parforholdet. Når lidenskaben naturligt formindskes over tid konkluderer man, at kærligheden er væk. Disse mennesker søger den eneste ene hvor passionen aldrig formindskes.

Er man realist, vægter man trygheden i en fast partner. Lidenskaben er farlig, da den driver folk til at gøre dumme ting. Disse forhold udvikler sig til lange, dybe forbindelser, hvor passionen, der ofte følger starten på et nyt forhold, langsomt forsvinder.

Hvor vil I placere Werther, Lotte og Albert?

Øvelse 2: Vurderingsøvelse

På gulvet lægges 6 stykker papir med et tal fra 1-6 i rækkefølge. Papirerne er en skala. 1 betyder ALDRIG, 6 betyder ALTID. Der er ingen midte. 3 og 4 er de mest midter-liggende, men står man på 3, er man tættere på aldrig og på 4 tættere på altid. Lad eleverne diskutere med de andre på samme felt om hvorfor de står der. Lad hver gruppe argumentere for deres valg af placering. Det er tilladt for eleverne at skifte felt undervejs i diskussionerne, hvis de føler sig overbevist af de andres argumenter.

Læreren læser udsagnet op, og eleverne går hen til det papir, der umiddelbart markerer deres placering på skalaen. Det er ikke meningen, at eleverne skal diskutere hvordan udsagnet skal forstås, inden de tager stilling. Hvis de under diskussionen bliver overbevist om, at de står forkert, må de gerne flytte sig.

Det er i orden at forsøge at score en, der har en kæreste.
ALDRIG - - - - - - ALTID

Man må gerne være venner med en, man ved, er forelsket i en, når man har en kæreste.
ALDRIG - - - - - - ALTID

Utroskab kan gøre noget godt for et parforhold.
ALDRIG - - - - - - ALTID

Passion er det vigtigste i et parforhold.
ALDRIG - - - - - - ALTID

Skitse til Werthers kostume.
Lavet af scenograf Fredrikke Dalum

Selvskade og selvmord

I september i år udgav DR en artikel, der afslørede, at en tredjedel af danske gymnasieelever gør skade på sig selv. Livslinien.dk skriver, at unge piger er markant mere tilbøjelige til at forsøge at begå selvmord. Vi anbefaler derfor at I bruger *Den Unge Werthers Lidelser* som en indgangsvinkel til en diskussion om selvskade og selvmord i klassen.

Øvelse 1 er en aktiv vurderingsøvelse. Denne type øvelser får eleverne til at tage stilling til et dilemma, idet de skal stille sig et bestemt sted, alt efter deres holdning. Dette forhindrer dem i at sidde passivt og ikke deltage i en diskussion. Øvelsen handler om holdninger i forhold til selvskade og selvmord. Det er ikke meningen, at klassen skal blive enige om et svar, det er meningen øvelsen skal sætte refleksioner og diskussioner i gang. Øvelsen starter med nogle lidt lettere udsagn, for at gøre eleverne fortrolige med metoden og diskussionerne.

Øvelse 2 skal træne eleverne i at identificere tegn på selvmordstanker og få eleverne til at tænke over, hvordan man kan hjælpe en, der viser tegn på selvmordstanker - hvad kan man sige eller tilbyde at gøre? Elevernes refleksioner kan eventuelt opsamles i plenum efter øvelsen.

Hvis du som lærer er bekymret for, at en elev har selvmordstanker, kan du læse mere om hvordan du kan tage snakken med eleven her:
https://www.livslinien.dk/viden-om-selvmord/til-laerere

Det er vigtigt, at du gør eleverne opmærksomme på, at de kan få hjælp og rådgivning på **livslinien.dk** eller livsliniens telefon: **70 201 201,** hvis de går med selvmordstanker eller kender en, som gør, som de ikke ved, hvordan de skal hjælpe.

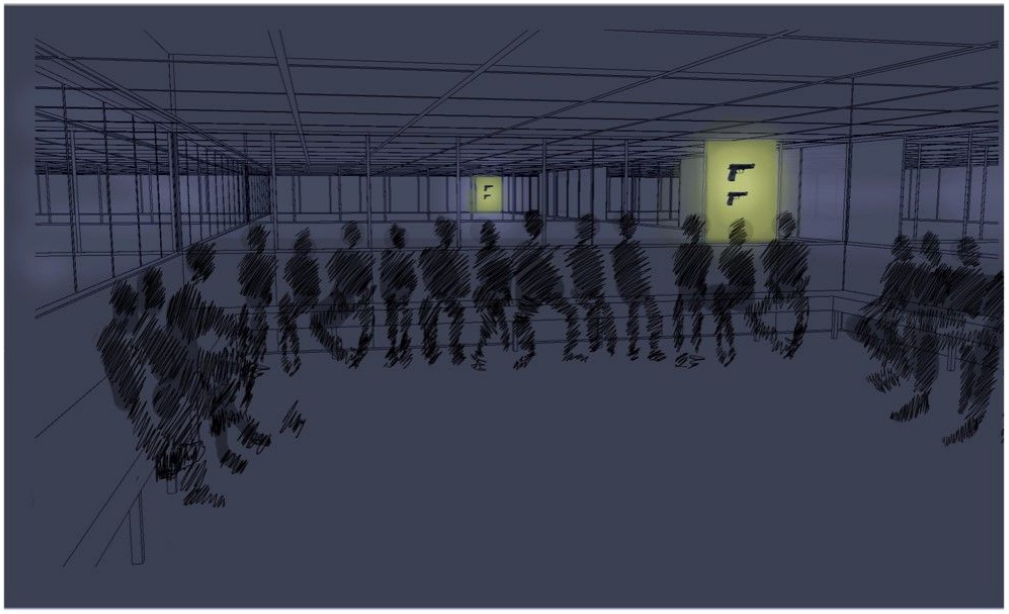

Skitse til scenografi. Lavet af scenograf Frederikke Dalum.

Øvelse 1: Aktive vurderinger

Ryd noget plads i lokalet. Marker tre områder som “ja”, “måske” og “nej”. Eleverne står i midten, og læreren læser et udsagn op. Eleverne går til “ja”, hvis de er enige, “nej” hvis de er uenige og “måske”, hvis de ikke føler, at det er så enkelt at svare på (OBS: “måske” er ikke det samme som “ved ikke”, eleverne skal kunne forklare og argumentere for, hvorfor de har valgt at stille sig der). Når eleverne har placeret sig, kan de diskutere med de andre på samme felt om, hvorfor de har valgt dette svar. Herefter kan hver gruppe opsummere, hvad der er blevet sagt. Det er i orden for eleverne at ændre mening og gå til et af de andre felter, hvis de føler, det der bliver sagt overbeviser dem.

Udsagn:
Alle mennesker oplever hjertesorger.
Ikke gengældt kærlighed er svært.
Werthers lidelse er realistisk.
Nogle mennesker har svære ved at tackle livets udfordringer end andre.
Livet kan være uoverskueligt for nogen mennesker.
Der er mange unge, der gør skade på sig selv.
Folk, der gør skade på sig selv, gør det for at få opmærksomhed.
Der findes gode grunde til at tage livet af sig selv.
Kærestesorger er en god grund til at tage livet af sig selv.

Øvelse 2: Handleplan

Sundhed.dk lister følgende faresignaler:

- Vedkommende siger, at han/hun vil begå selvmord
- Vedkommende udtrykker håbløshed eller hjælpeløshed
- Vrede rettet mod dem selv, forældre eller verden generelt
- Nyligt tab af ven eller familiemedlem
- Pludselig ændring i personlighed
- Ændrede spisevaner
- Søvnløshed eller et øget behov for søvn
- Kronisk hovedpine eller ondt i maven
- Finder ingenting interessant længere
- Brug eller ændret brug af rusmidler

Diskuter i klassen hvilke tegn I opdagede i forestillingen, der viste at Werther var i fare for at begå selvmord.

Inddel herefter eleverne i grupper på 3-5 og giv dem følgende opgave:
I romanen skriver Werther breve til sin ven Wilhelm. Forestil jer, at I er Wilhelm og I modtager brevet på side 15 fra Werther. Identificer faresignalerne og diskuter hvad I kan gøre for at hjælpe jeres ven. Skriv et svar til ham.

Lav eventuelt en opsamling i klassen om, hvad man kan gøre, hvis man tror eller ved at en, man kender, gør skade på sig selv eller overvejer selvmord.

Scenografens inspirationsmateriale

Tegningerne er lavet af scenograf Frederikke Dalum i forbindelse med Aalborg Teaters opsætning af Den Unge Werthers Lidelse, 2019. Udgangspunktet har været at skabe et ekkokammer for Werthers følelser.

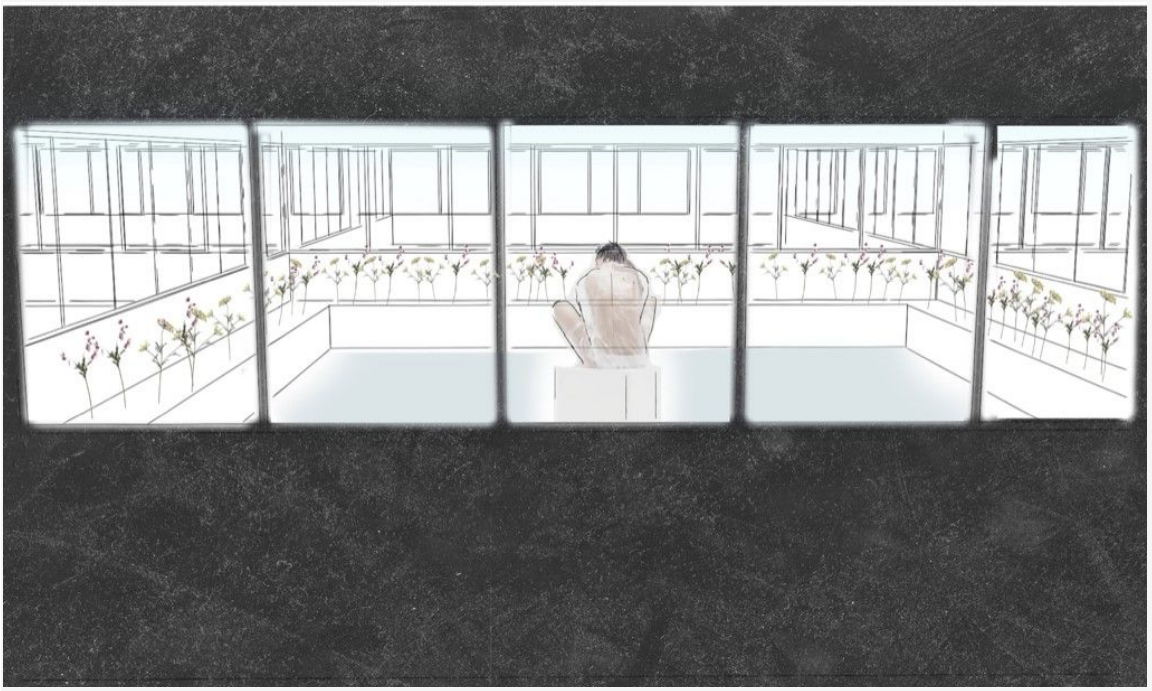

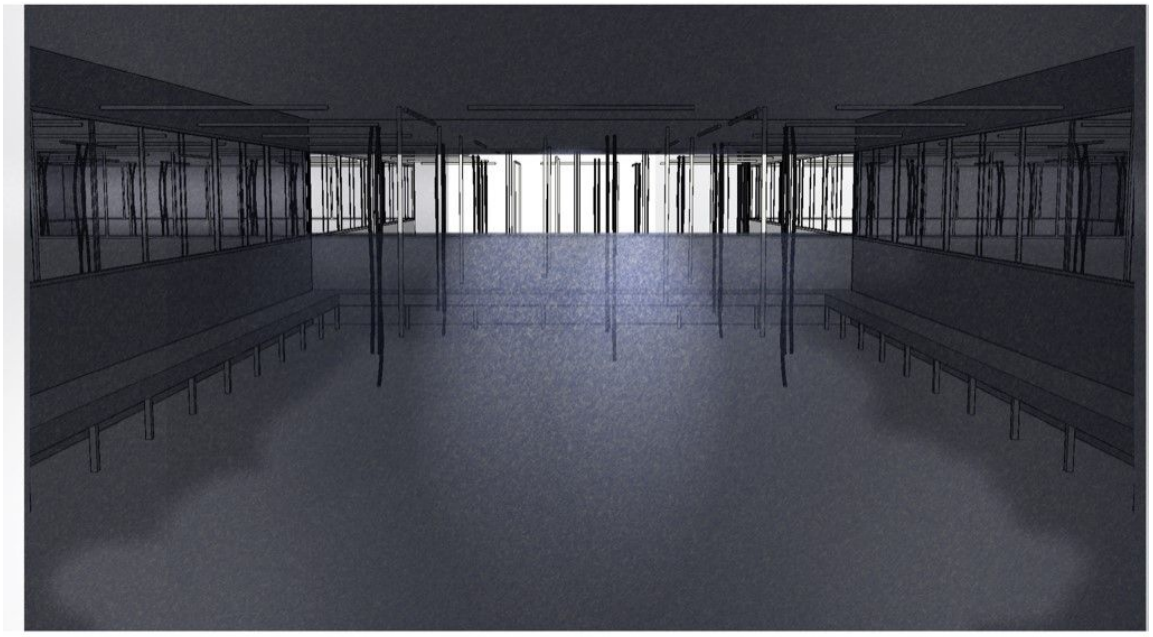

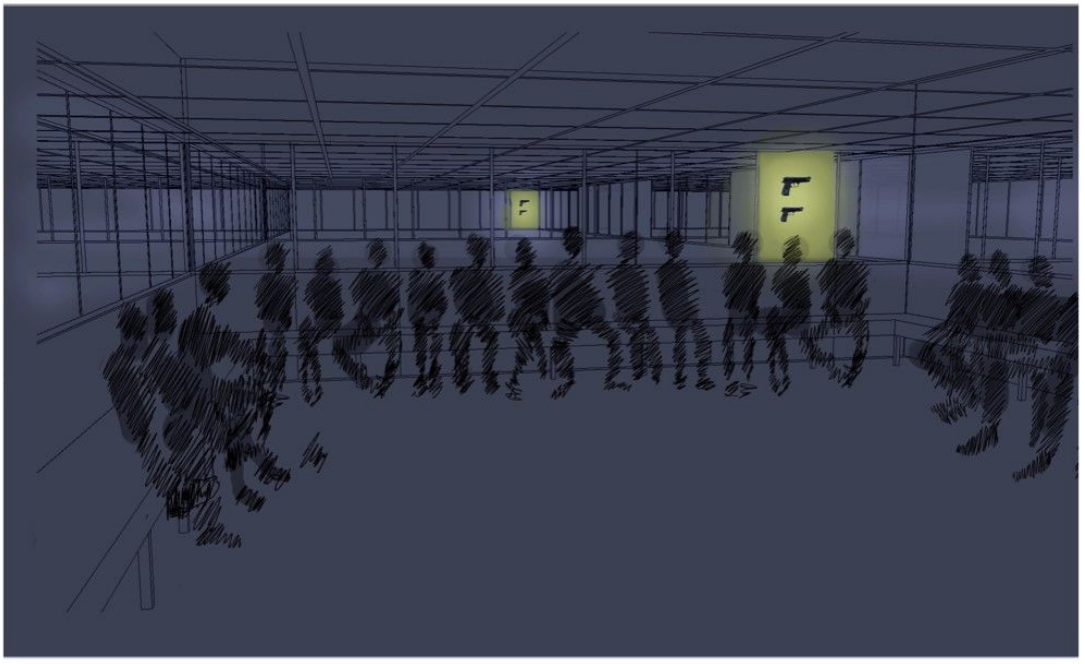

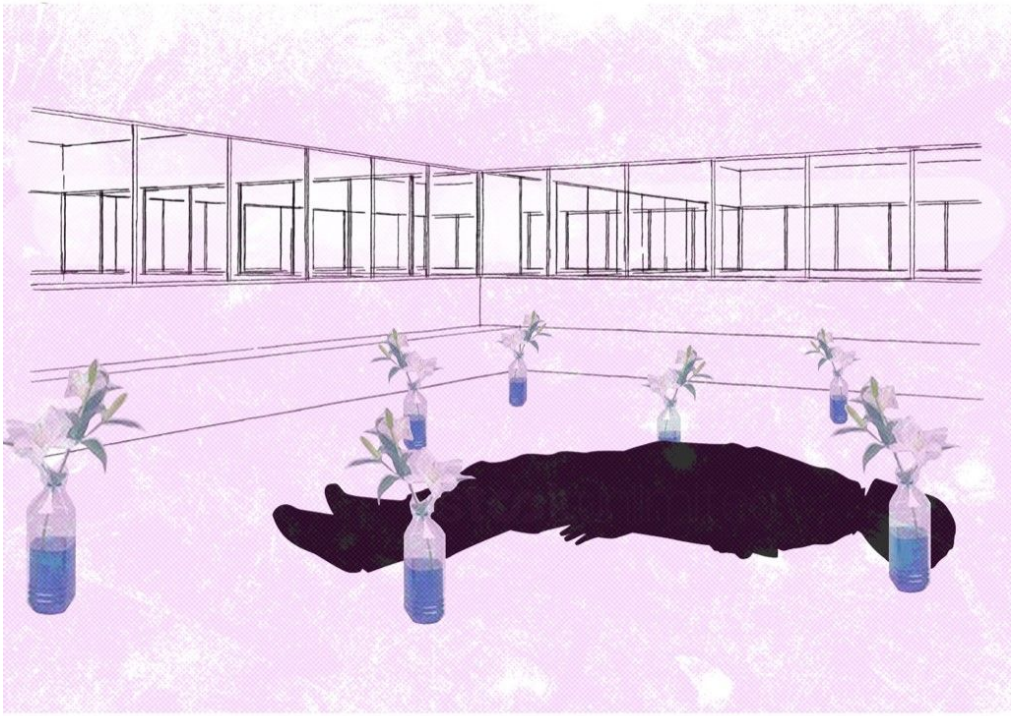

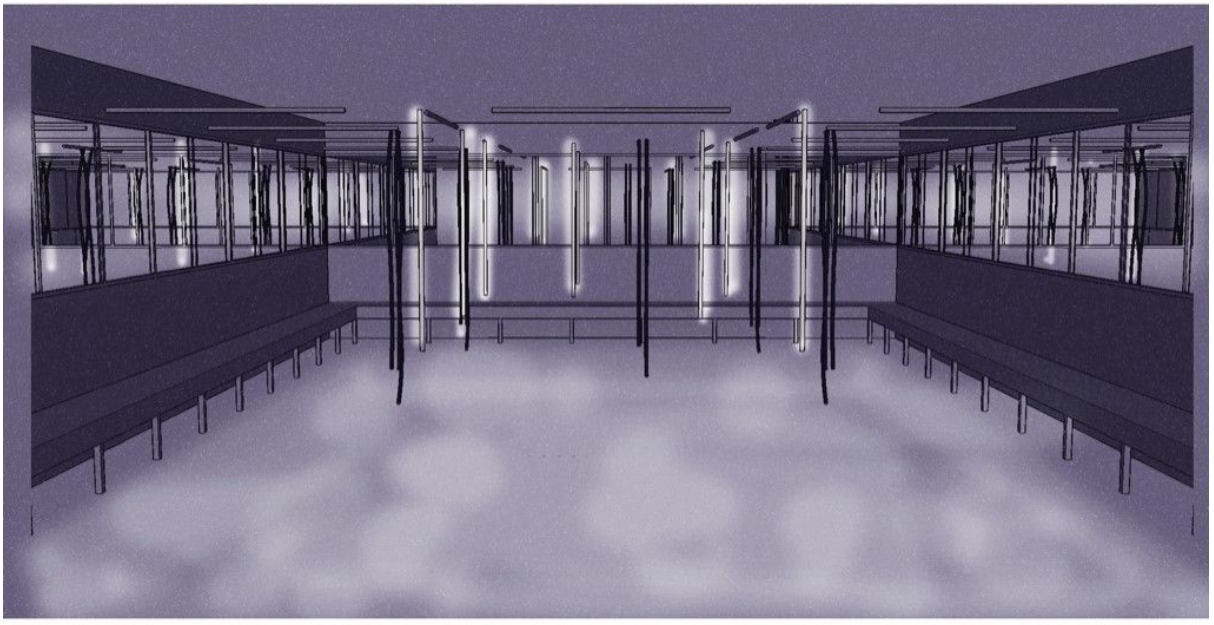

Werthers brev til Wilhelm

3. November

Gud skal vide, jeg lægger mig så ofte til sengs med det ønske, ja mange gange i det håb, at jeg aldrig mere ville vågne; og om morgenen slår jeg øjnene op, ser atter solen, og har det elendigt. O kunne jeg bare være vranten, skyde skylden på vejret, på tredjemand, på et fejlslagent projekt, så ville mismodets uudholdelige byrde dog kun hvile halvt på mig. Ve mig! Jeg føler kun altfor sandt, at al skyld ligger på mig alene - nej ikke skyld! Men at kilden til al elendighed ligger skjult i mig selv, som førhen kilden til al salighed. Er jeg da ikke den selv samme, som før svævede om i følelsens hele fylde, i hvis fodspor et paradis skød op, som havde hjerte, der kunne omfatte en hel verden i kærlighed? Og dette hjerte er nu dødt, der strømmer ikke flere henrykkelser ud af det, mine øjne er tørre, og mine tanker, som ikke længere bliver forfrisket af vederkvægende tårer, får min pande til at rynke sig i angst. Jeg lider meget, thi jeg har mistet, hvad der var mit livs eneste fryd, den hellige, livgivende kraft, hvormed jeg skabte verdener omkring mig, den er borte!